

David "Sensei"
Stainko,
prof. kineziologije

MAČEVANJE NA području Hrvatske ima izrazito dugu tradiciju pa su se tako na našim područjima još za vrijeme Rimskog carstva upotrebljavane mača, kao i znanje mačevanja iznimno cijenili. Od dolaska Hrvata u današnje krajeve pa kroz čitavu hrvatsku povijest vještina mačevanja zauzima posebno mjesto, ne samo u vojnim školama i postrojbama, već i pri odgoju i obrazovanju hrvatskog plemstva, a kasnije i pučanstva.

Hrvati su silom prilika zbog učestalih borbi te vođenja ratova oko i za hrvatska područja bili prisiljeni naučiti i uvježbavati vještinu mačevanja koju su primjenjivali u borbama s okupatorima. Vrlo rano su naučili vješte zahvate mačevanja, a od 13. st. se susreću i s načinom tehnika mačevanja sabljom, prvo prodorom Mongola, a kasnije i pri turskim osvajanjima naših područja. Hrvatska područja su kroz povijest često bila okupirana, a mnoge od tih okupatorskih vojski su sa sobom donijele i svoj način i tehniku vještine mačevanja. Tako su razni stilovi mačevanja koji su pristizali s okupatorima, malo po malo našli i svoje mjesto, prvo u hrvatskom plemstvu, a onda i u hrvatskim vojnim postrojbama iz kojih se vještina kasnije prenijela i hrvatskom pučanstvu. Poznati su i neki od načina zemalja koje su okupirale dijelove Hrvatske, a imale su povijesnu ulogu u stvaranju različitih stilova i tehnika vještine mačevanja, kao što su npr. španjolska, francuska, talijanska, turska, mađarska (austro – ugarska) te njemačka škola mačevanja.

Od 16. stoljeća

Kod nas se mačevanje kao vještina i sport, a ne isključivo ratnička vještina, spominje već prvih godina 16. st. Kroničari spominju da je 1505. Malo vijeće u Dubrovniku zabranilo jednom tamošnjem učitelju mačevanja, izvjesnom Ferdinandu, držanje škole mačevanja (najvjerojatnije zbog učestalih dvoboja). Godine 1589., dubrovački pisac i učitelj Nikola Vidov Gučetić u svom djelu *Governo della famiglia* (O upravljanju

MAČEVANJE U HRVATSKOJ

Dvoboj časti i čelika

Danas se održava manji broj kvalitetnih natjecanja, a hrvatski natjecatelji svoje iskustvo moraju stjecati na natjecanjima u susjednim zemljama. U Hrvatskoj, disciplina mačevanja sabljom, na žalost, gotovo da se uopće nije trenirala dok se jedino u Splitu aktivno trenirala disciplina mač

obitelji) preporučuje za odgoj mladeži, između ostalog, i mačevanje. Poznato je da se i u isusovačkim kolegijima vježbalo i učilo mačevanje, pa se pretpostavlja da se i u Dubrovačkom kolegiju, kojega su 1658. preuzeli isusovci, vježbalo mačevanje. Mačevanje se po prvi puta u Hrvatskoj spominje u programu Dubrovačke gimnazije iz 1568., a isto 1589. preporučuje i učitelj Gučetić u svrhu odgoja hrvatske mladeži.

Od 1568. u Hrvatskoj se mačevanje ipak najčešće vježbalo u hrvatskom plemstvu te vojnim postrojbama, tako da zapisi o učiteljima datiraju mnogo godina kasnije. Organizirano mačevanje u većem opsegu pojavljuje se kod nas oko sredine 19. st. kada pojedini učitelji mačevanja počinju osnivati svoje mačevalačke škole. Na razvoj mačevanja u Hrvatskoj najviše je utjecala blizina Austrije, a nešto manje Mađarske i Italije. Isprva su kod nas komande u mačevanju bile isključivo na njemačkom jeziku. Tako je u Hrvatskoj od 1856. mačevanje podučavao Talijan Adalbert Vanino u prostorijama tadašnjeg

zagrebačkog Casina. Od godine 1856. učitelj mačevanja je bio Friedrich Singer, a njega je 1863. zamijenio učitelj Herman Rosa. Od 1889. pa do 1900. djelovala je privatna škola mačevanja koju je otvorio August Piazza. U zagrebačkoj gornjogradskoj gimnaziji na preporuku A. Piazze uvedeno je mačevanje kao neobavezan predmet od 1893. do 1900., a njen primjer od 1896. slijede i neke druge srednje škole u Hrvatskoj, kao osječka, karlovačka, senjska i varaždinska. U to vrijeme hrvatski mačevalac Milan Neralić (1875.-1918.) kojega su smatrali mačevalačkim fenomenom bio je jedan od najslavnijih učitelja mačevanja, a proslavio se borbom s tadašnjim najboljim profesionalnim florestistom Francuzom Kirchoferom. Neralić je na Olimpijadi u Parizu 1900. u grupi profesionalaca osvojio treće mjesto u borbi sabljom i time postao prvi Hrvat koji je osvojio olimpijsku medalju. Od 1897. dolazilo je u Hrvatski sokol na poduke i vježbanje mačevanja i nekoliko djevojaka. Godine 1902. osnovan je u Zagrebu prvi hrvatski mačevalački klub, a prva knjiga o

mačevanju na hrvatskom jeziku izdana je u Zagrebu 1875. "Nazivlje za tjelovježbu i mačevanje", autora Andrije Hajdinjaka i Friedricha Singera.

Razvoj mačevanja u školama

Hrvatskom terminologijom vještine mačevanja u vojsci bavio se i pukovnik Karlo Blaha. Od 1874. mačevanje ulazi u program raznih Sokolskih društava, pa je tako 1874. u Zagrebu osnovan Hrvatski sokol. Godine 1901. u Zagrebu Franjo Bučar, poznati hrvatski sportski entuzijast, kao i začetnik mnogih sportova u Hrvatskoj izdaje knjigu pod nazivom "Floretovanje", da bi 1912. izdao drugu knjigu pod nazivom "Mačevanje". Godine 1902. u Zagreb dolazi učitelj mačevanja iz Italije, Giuseppe Galante, koji otvara mačevalačke akademije u Zagreb, Sisku, Varaždinu i Bjelovaru. U mačevalačkim akademijama mačevanje su podučavali F. Singer, A. Piazza, a njima su se kasnije pridružili i Franjo Hochman i Milan Šenk. Mačevalački savez Kraljevine Srba Hrvata i Slovenaca osnovan je 1927., a 1928. isti mijenja naziv u Mačevalački savez Jugoslavije. U Hrvatskom HAŠK-u od 1904.. članstvo se između ostalog bavi i mačevanjem, a treneri su im bili Hinko Wurth, Marko Kostrenčić i Milovan Zoričić. Sve do 1918. mačevaoci iz jugoslavenskih zemalja rijetko se pojavljuju na međunarodnim natjecanjima, a ako su i nastupali, uglavnom su se tada natjecali pod talijanskom ili austrijskom zastavom, a kasnije i pod mađarskom. Među njima istakli su se mačevaoci Rudi Cvetko iz Ljubljane koji je bio član austrijske sablaške ekipe na OI 1912. i često je gostovao u Hrvatskoj, te već spomenuti Zagrepčanin Milan Neralić. Supruga Milana Neralića, Wilhelmine Verdnik - Neralić bila je dugogodišnja uspješna trenerica mačevanja od 1910. - 1962. u Beču gdje su na instrukcije i poduke odlazili i mnogi hrvatski učitelji mačevanja.

Treba naglasiti da se od 1905. do 1930. u Hrvatskoj mačevanje podučavalo uglavnom po sistemu floretovanja po talijanskoj metodi, a sabljanje po ondašnjoj mađarskoj. Godine 1906. osnovana je u Splitu boračka škola Sime Vučića Đakovića. Za razvoj mačevanja u školama naročito se zalagao u to vrijeme tadašnji predstojnik za bogoštovlje i nastavu, dr. Izidor Kršnjavi te dr. Franjo Bučar. Prof. Ferdo Krizmanić bio je posljednji učitelj mačevanja u zagrebačkim školama.

Od 1924. do 1932. Prvi hrvatski mačevalački klub imao je više različitih trenera i nekoliko puta klub se gasio pa obnavljao. U Puli od 1904. do 1908. djeluje kao asistent Ota Rybara, učitelj mačevanja, a kasnije i reprezentativac Varaždinac Stjepan Kerec, koji podučava mačevanje na Pomorskoj akademiji u Rijeci 1908. i 1909.

Godine 1924. na Prvenstvu svijeta za amatere u Beču nastupa i Stjepan Kerec. U sportskom klubu Marathon 1913. mačevanje je vodio Stjepan Kajzer. Od 1947. Kerec je podučavao mačevanje u Zagrebu, a ujedno je bio i trener i osni-

U Hrvatskoj je registrirano oko 16 mačevalačkih klubova

vač sekcija u Puli i Varaždinu, te od 1950. osniva sportsko društvo Lokomotiva u Zgrebu. Između dva svjetska rata u Hrvatskoj su osnovani mačevalački klubovi u Zagrebu, Splitu, Sisku, Rijeci i Osijeku da bi se nakon 2. svjetskog rata aktivnost pojačala i proširila u Varaždinu, Puli, Raši, Soljanima, Vrbanji, Drenovcima i Županji.

Između dva svjetska rata i neposredno nakon oslobođenja jedan od najboljih hrvatskih i jugoslavenskih mačevaoca bio je Branimir Tretinjak (1907. - 1991.) koji je nakon Neralića naš najbolji mačevalac od 1925. do 1955. Nastupio je na svim prvenstvima Jugoslavije u sva tri oružja, te je bio i sudionik Olimpijskih igara 1936.

Braća Eduardo, Dario i Renzo Mangiarotti rođeni u Istri imali su veliki utjecaj na mačevanje u Hrvatskoj, iako su nastupali za talijansku reprezentaciju. U Zagrebu je od 1920. mačevanje podučavao i talijanski učitelj Francesco Tirelli (1898. - 1954.), a njegovi učenici, braća Tretinjak, V. Mažuranić, P. Pintarić i M. Radović bili su između dva svjetska rata najbolji mačevaoci Jugoslavije.

Hrvatski sportski klub Concordia koji je u periodu od 1931. do 1936. imao najviše uspjeha, za trenere je imao uz F. Tirellija i Karla Blaha. Također u tome periodu mačevanje su podučavali i Riječani Miroslav Štiglić i Dragutin Sedlar. U Zagrebu između dva svjetska rata u mačevanju se uspješno natječe Milivoj Radović, član MK Lokomotiva, koji je kasnije dugogodišnji učitelj mačevanja u istom klubu u periodima od 1948. do 1954., te 1963. do 1973..

Milivoj Radović je bio reprezentativac u mačevanju od 1934. kada je postao prvak ondašnje Jugoslavije u sablji, a 1935. i u floretu. Kao član MK Lokomotiva iz Zagreba, osvaja prvenstvo Jugoslavije u ekipnoj konkurenciji 1951. i 1952., te 1954.. Redovit je reprezentativac u sablji od 1935. do 1941.. te od 1945. do 1954.

Razvoj nakon Drugog svjetskog rata

Poslije Drugog svjetskog rata 1949., MK Lokomotiva se ponovo oformila, a M. Radović je bio jedan od stručnih voditelja kao i organizator brojnih tečajeva za mačevaoca. M. Radović je i pisac mnogih stručnih članaka iz mačevalačkog sporta kao i povijesti. U suradnji sa Stjepanom Kerecom izdaje knjigu pod nazivom "Mačevanje u Zagrebu", 1951. Do osnivanja Mačevalačkog saveza u Jugoslaviji došlo je prvi puta na prijedlog Jugoslavenskog olimpijskog odbora 1927. u Zagrebu. Upravni odbor saveza činili su Đuro Kolčar kao predsjednik, dr. Franjo Bučar kao potpredsjednik, Karlo Blaha, Miroslav Štiglić, Milan Šenk, Marijan Komljenović i Krešimir Tretinjak.

Načinom osnivanja ovoga saveza nisu bile zadovoljne mačevalačke organizacije iz Srbije i Vojvodine pa se iduće godine u Novom Sadu osniva novi savez kojemu je sjedište bilo u Beogradu. Osnivačkoj skupštini u Novom Sadu 1928. nisu prisustvovali predstavnici hrvatskih klubova iz Zagreba, Splita kao ni slovenski mačevaoci iz Ljubljane. Tom srpskom

Osnivanje prvih klubova

- 1902. - Prvi hrvatski mačevalački klub u Zagrebu
- 1903. - Hrvatski akademski sportski klub (HAŠK - Mačevalačka sekcija) i Sveučilišni sportski klub u Zagrebu
- 1906. - Hrvatski srednjoškolski klub Concordia u Zagrebu
- 1908. - Vojnički mačevalački klub u Zagrebu
- 1911. - Prvo hrvatsko mačevalačko društvo čiji je voditelj bio Šime Vučić u Splitu
- 1912. - Bogdan Malec otvara mačevalačku sekciju pri Hrvatskom sportskom savezu
- 1912. - Atletski sportski klub Maraton u Zagrebu
- 1920. - Sportski klub Olimpija u Karlovcu
- 1921. - Herkules u Zagrebu

savezu su se naknadno pridružila braća Tretinjak, a savez je mijenjao sjedišta kao i nazive. Do 1941. mačevalački klubovi u Hrvatskoj postojali su u Dubrovniku, Osijeku, Sisku, Splitu, Rijeci i Zagrebu da bi se poslije Drugog svjetskog rata mačevalačke sekcije osnivale i u Puli, Novoj Gorici, Varaždinu i Županji.

Branimir Tretinjak u suradnji s bratom Krešimirom konstruirao je električni aparat za registriranje pogodaka u maču. Branimir je po zanimanju bio viši tehničar za telefoniju i telegrafiju. Interesantan je podatak da je taj aparat bio drugi u svijetu iza švicarskog, konstruiranog 1932.

Godine 1939. osnovan je Hrvatski mačevalački savez sa sjedištem u Zagrebu u kojem su braća Tretinjak imala važnu ulogu. K. Tretinjak je bio i tehnički tajnik mačevalačkog saveza Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1927. i 1928. te član nadzornog odbora i upravnog odbora mačevalačkog saveza Jugoslavije od 1949. do 1959..

Poslije Drugog svjetskog rata mačevanje je nailazilo na prilično velik odaziv omladine, ali se uglavnom zbog pomanjkanja rekvizita, kao i

zbog manjeg broja kvalitetnih trenera mačevanje u Hrvatskoj slabije proširilo, a mačevalački klub Mladost, koji je osnovan 1948. u Zagrebu, imao je najbolje rezultate u tadašnjoj Jugoslaviji i to poglavito u fletetu, a natjecatelji tog kluba V. Mažuranić, S. Broznić, B. Kržišnik, B. Tretinjak i B. Gašparac bili su u Hrvatskoj nepobjedivi od 1946. do 1956., da bi u kasnijim godinama, od 1962. slavu kluba pronosili Boris Kržišnik, Bogomir Jambrošić, Robert Fabijanić, Boris Blažičko i Slavko Kovačić koji održavaju primat kluba u tadašnjoj Jugoslaviji sve do početka osamdesetih godina. Slično je bilo i u maču gdje je B. Tretinjak držao primat od 1947. do 1950., a Branimir Kržišnik se uspješno natjecao od 1950. do 1954., kao i Radoslav Fabijanić od 1960. do 1963. U sablji su najviše uspjeha imali mačevaoci Pavao Pintarić, Branimir Tretinjak, Milivoj Radović, Aleksandar Kreiziger, Zoran Martinić, Branimir Kržišnik, Boris Blažičko i Nikola Makek od 1947. do 1968.

MK Mladost iz Zagreba je i ekipni prvak u fletetu od 1964. do početka osamdesetih godina dok su i u maču i

sablji uspješniji bili početkom šezdesetih godina, a sredinom sedamdesetih pomalo stagniraju. Kod žena najviše je uspjeha imala je Zagrepčanka Ana Mučić, a uz nju su uspješne bile i Lidija Gredelj-Fegić, Ana Vončina, Marija Čupović, Mira Kristijan i Jasna Loknar. Od uspješnijih klubova uz MK Mladost treba spomenuti i MK Lokomotivu iz Zagreba te MK Zagreb, MK Split, MK Kvarner iz Rijeke i MK Varaždin. Danas se posebno ističe klub MK Split koji je ekipni prvak 2000. i 2001. u maču, a uz njih su sve bolji klubovi MK Galeb iz Rogoznice i MK Velika Gorica. Od kasnijih natjecatelja treba istaknuti Zagrepčane Ozrena Debića u fletetu te Bojana Jovanovića. Ozren Debić, rođen u Zagrebu 1979. član je mačevalačkog kluba Rapir i jedan je od najuspješnijih hrvatskih mačevaoca u fletetu krajem prošlog i početkom ovog stoljeća. Godine 1999. bio je 23. na svijetu, a osvojio je i treće mjesto na prvenstvu u Budimpešti. U ekipi s Bojanom Jovanovićem (MK Mladost) i Davorom Limovim (MK Rapir) osvojio je 1998. 10. mjesto u Svjetskom kupu. Njegov trener te ujedno i izbornik Sanjin Kovačić smatrao ga je jednim od najperspektivnijih mlađih hrvatskih mačevaoca.

Branimir Tretinjak u suradnji s bratom Krešimirom konstruirao je električni aparat za registriranje pogodaka u maču

Hrvatski mačevalački savez primljen je u članstvo europske mačevalačke unije (UEE) 1992., a za svega par mjeseci kasnije i u članstvo Svjetske mačevalačke federacije (FIE). U Hrvatskoj danas djeluje desetak mačevalačkih klubova i sekcija, a zbog skupe opreme broj vježbača je relativno malen, pa iz tog razloga i broj klubova ili sekcija. Danas se održava manji broj kvalitetnih natjecanja, a hrvatski natjecatelji svoje iskustvo moraju stjecati na natjecanjima u susjednim zemljama. U Hrvatskoj, disciplina mačevanja sabljom, na žalost, gotovo da se uopće nije trenirala dok se jedino u Splitu aktivno trenirala disciplina mač. Danas je u Hrvatskoj registrirano oko 16 klubova. ■